

BOSH MIYADA O'TKIR QON AYLANISHI BUZILISH HOLATLARI

Maftuna Hafizova Olimjonovna

Buxoro viloyat G'ijduvon tumani

Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bosh miyada qon aylanishi sababdan paydo bo'ladigan kasalliklar zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga qaraganda, bu kasallik barcha mamlakatlarda juda keng tarqalgan. Kasallanish 1,5 dan 7,4 gacha (1000 aholi hisobiga), o'lim 10-15 foiz, majruh bo'lish 30-35 foizni tashkil qiladi. Bundan ko'rinib turibdiki, hozirgi vaqtda bu masala faqat tibbiyot muammosi bo'libgina qolmay, balki ijtimoiy vazifalardan biriga aylanmoqda. Shular haqida so'z boradi.

инсульт, qon tomir, yurak, kasalliklar, klinik, bosh miya.

Аннотация: В данной статье заболевания, возникающие вследствие нарушения кровообращения головного мозга, являются одной из актуальных проблем современной медицины. По данным Всемирной организации здравоохранения, это заболевание очень распространено во всех странах. Заболеваемость от 1,5 до 7,4 (на 1000 населения), летальность 10-15 процентов, инвалидность 30-35 процентов. Видно, что в настоящее время этот вопрос является не только медицинской проблемой, но становится одной из социальных задач.

инсульт, инсульт, сердце, заболевания, клинические, мозг.

Abstract: In this article, diseases arising from cerebral circulatory disorders are one of the pressing problems of modern medicine. According to the World Health Organization, this disease is very common in all countries. The incidence is from 1.5 to 7.4 (per 1000 population), mortality is 10-15 percent, disability is 30-35 percent. It is clear that at present this issue is not only a medical problem, but is becoming one of the social problems.

stroke, stroke, heart, disease, clinical, brain.

O'tkir bosh miya qon aylanishining buzilishi – bu o'choqli belgilar, umumiy miya belgilari, meningial belgilar yoki bu belgilarning birgalikda kechishi bilan ifodalanuvchi, qon-tomir o'zgarishlari ta'sirida yuzaga keluvchi miyaning zararlanishidir. Bemordagi nevrologik nuqsonlarning qancha vaqt saqlanib qolishiga qarab o'tib ketuvchi miya qon aylanishining buzilishi va insultlar tafovut etiladi. Tez-tez emotsional zo'riqish, kam harakatlik, chekish, tana vazni yuqori bo'lishi, qandli diabet, arterial gipertenziya, dislipoproteinemiya, yurak qon-tomir sistemasi kasalliklariga irsiy moyilligi bor bemorlar ushbu kasallikka ehtimolligi yuqori bo'lgan bemorlar hisoblanadi.

O'tkir bosh miya qon aylanishining buzilishi ishemik turi bosh miyaning kislorodga va energetik substratlarga bo'lgan ehtiyojini, miyaga kelayotgan qonni ta'minlay olmasligi va miyadagi qon aylanishining birdan yomonlashishi natijasida yuzaga keladi. O'tkir bosh miya qon aylanishining buzilishi gemorragik turi asosida esa miya qon tomirlari devori butunligi buzilishi natijasida miya to'qimasiga, miya qorinchalariga, miya pardalari ostiga qon quyilishi yotadi. Orqa miyada qon aylanishining o'tkir va surunkali buzilishlariga sabab bo'luvchi omillar juda ko'p. Arterio-venoz malformatsiyalar, aorta koarktatsiyasi, aorta shoxchalari aterosklerozi, gipoplaziyasi, anomaliyasi, spinal arteriyalar trombozi va emboliyasi, osteoxondroz, disk churrallari, umurtqaning kompression jarohatlari, onkologik kasalliklar, leykoz va umumiy gemodinamikaning tushib ketishi (qon yo'qotish, miokard infarkti) spinal qon aylanishning o'tkir va surunkali buzilishlariga sabab bo'ladi. Spinal qon aylanishning buzilishlarida vertebrogen omillarning ham o'rni katta. Osteoxondrozda disk yupqalashadi, cho'kadi va buning natijasida umurtqalararo teshik torayadi. Arteriyalarning ezilishiga umurtqaning o'rnidan ko'chishi, ya'ni siljishi (spondilolistez) ham sabab bo'ladi. Shuningdek, suyak-tog'ay to'qimasi qalinlashsa va osteofitlar paydo bo'lsa ham umurtqalararo teshik torayadi. Radikulomedullyar arteriyalar o'tadigan umurtqalararo teshikning torayishi, albatta, vaskulyar mieloishemiyaga olib keladi. Bu sohadagi umurtqalarning har qanday harakatlari shu yerdan o'tuvchi radikulomedullyar arteriyalarni siqib qo'yadi. Spinal reseptorlarning qo'zg'alishi radikulomedullar arteriyalarning reflektor spazmi va spinal qon aylanishning buzilishiga olib keladi. Reflektor tarzda namoyon bo'luvchi spinal ishemiyalar o'tib ketuvchi xususiyatga ega. Radikulomedullyar arteriyalar kompressiyasi pastki bel disklari tushishi sababli ham rivojlanadi. Osteoxondroz va uning asoratlari sababli rivojlanadigan spinal qon aylanishning buzilishlariga «vertebrogen vaskulyar mieloishemiyalar» deb aytiladi. Orqa miyada qon aylanishining surunkali yetishmovchiligi ko'pincha lokal simptomlar bilan namoyon bo'ladi. Kasallik klinikasi orqa miyaning qaysi sohasida qanday arteriyaning zararlanganiga bog'liq. Orqa miyada qon aylanishining quyidagi buzilishlari farq qilinadi: 1) spinal qon aylanishning o'tib ketuvchi buzilishlari; 2) spinal insultlar (ishemik va gemorragik); 3) spinal qon aylanishning surunkali buzilishlari. Spinal qon aylanishning o'tib ketuvchi buzilishlarida o'tkir spinal ishemiya sababli paydo bo'lgan nevrologik simptomlar bir necha daqiqa ichida o'tib ketadi.

Bosh miya qon-tomir kasalliklarining kelib chiqish sabablarini o'rganish natijasida bir qancha xavf omillari borligi aniqlandi: bemorlar yoshi kasallik rivojlanishida muhim o'rin tutadi, yosh o'tgan sari kasallikning rivojlanish xavfi ortib boradi. Kasallik asosan, aholining yoshi o'tgan va keksa yoshdagi qismi uchun xavf tug'dirsa-da, lekin kishilar yoshi ortgan sari har 10 yillikda serebrovaskulyar kasalliklarning rivojlanish xavfi ikki barobar ortadi, misol uchun aholi soniga nisbatan 0-14 yoshda 1:30000, 35-44 yoshdagilar guruhida 1:5000, 65-74 yoshda

1:100, 75-84 yoshda 1:50 ta, 84 yosh va undan yuqorida 1:30 ni tashkil qiladi. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, yoshi o'tgan va keksa kishilarda bosh miya qon-tomir tizimi va lipid almashinuvi buzilishi, ateroskleroz patologiyasi kelib chiqishi bilan bir-biriga o'zaro bog'liqdir, ateroskleroz rivojlanishi esa o'z navbatida gipertenziyaga olib keladi. ` 276 «Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya Bosh miya qon aylanishi o'tkir buzilishi gipertonik kriz serebral varianti asorati hisoblanadi va gipertonik ensefalopatiya, o'tkinchi bosh miya qon aylanishi buzilishi, gemorragik yoki ishemik insult ko'rinishida namoyon bo'ladi. Gipertonik kriz deb arterial bosimning individual qon bosimiga nisbatan keskin ko'tarilishi, gipertoniya simptomatikasi chuqur namoyon bo'lishi va yoki qo'shimcha belgilar paydo bo'lishi bilan kechuvchi holatga aytiladi. Shunday qilib, tadqiqotga ko'ra, insultdan keyingi epilepsiya bilan og'rigan bemorlarning yarmidan ko'pi (59,6%), epileptik tutilishlar insultning o'tkir davrida (erta tutilishlar) sodir bo'lgan. Ma'lum bo'lishicha, insultning o'tkir davrida epileptik holatning rivojlanishi kelajakda insultdan keyingi epilepsiyaning boshlanishi va og'ir kechishining prognozi hisoblanadi. Shu bilan birga, og'ir PIE holat va ketma-ket epilepsiya uchun xavf omilidir.

REFERENCES

1. Adam S., Scott C., Dian A., Symptom to diagnosis. Chicago, USA. 2006., 804 p.
2. Allan H. Ropper., Robert H. Broun. Adams and Victor's Principles of Neurology. New York., 2005., 1386 p.
3. Alwyn Scott. Neuroscience. USA. 2002. 373 p.
4. Asadullayev M.M., Aslanova S.N. Asab kasalliklari propedevtikasi. Darslik. - T.: 2008, 335 b.
5. Baehr M., Frotscher M., Topical diagnosis in Neurology. Stuttgart. New York. 2005. 531p.
6. Buxhoeveden D.P, Casanova M.F. The minicolumn hypothesis in neuroscience. Brain. 2002; 125:935-951.
7. Greenstein B, Greenstein A. Color Atlas of Neuroscience // Neuroanatomy and Neurophysiology. New York., 2000. 449 p.